

IM015 Úvod do studia interaktivních médií II

Rozšiřující poznámky k 1. okruhu

1. Úvodní poznámky k charakteru kurzu,
2. Postmoderna,
3. C. Další témata: Jean Baudrillard a jeho práce s termíny hyperrealita a simulakrum

1. Úvodní poznámky k charakteru kurzu

V kurzu Úvod do studia IM II navazujeme na Úvod do studia IM I, kde jste probírali zejména stará vs. nová média, jejich a obecně historický vývoj a vznik nových formátů (např. hypertext, kybertext, virtuální realita).

V Úvodu do studia IM II. se budeme více zajímat, (1) jaké lze ke studiu nových/interaktivních médií přistupovat - jaké metody je možné používat a (2) budeme se zabývat některými důležitými pojmy z historie nových médií.

Víceméně se tedy budeme držet synchronního přístupu (k realitě).

Přístup ke zkoumaným jevům na synhronní a diachronní rozlišil **Ferdinand de Saussure** (později se k němu vrátíme v souvislosti se sémiologií), když rozlišoval dvojí možný přístup k jazyku - právě diachronní a synchronní.

Diachronní přístup se snaží objasnit jevy v historické perspektivě (chronologicky, tak, jak za sebou následovaly).

Synchronní přístup se snaží zjistit stav jevů v současném okamžiku, snaží se objasnit vztahy mezi jevy, které existují současně).

Budeme tedy probírat různé přístupy existující uvnitř i vně kontext studia nových/interaktivních médií, tj. metody a metodologie. Doporučuji si zapsat předmět FF:IM150 Metody a techniky výzkumu s kolegyní Alenou Mackovou.

Obecně lze říct, že platí, že vždy používáme nějakou metodu k předmětu našeho zkoumání. Pokud ji nereflektujeme, neznamená to, že ji nepoužíváme, pouze o tom nevíme. Každá sebemenší seminární práce používá jednu či spíše větší množství metod, nikdy to není jen „prostý text“.

2. Postmoderna

Postmoderna a postmodernismus obecně dle PAVELKA, Jiří a Ivo POSPÍŠIL. Slovník epoch, směrů, skupin a manifestů. Brno: Georgetown, 1993, s. 41-42

Úvodní poznámka k vytváření naší historické zkušenosti:

Minimálně od antiky k postmoderně lze dle Jiřího Pavelky v euroamerickém prostoru vystopovat více než pouze 1 větev vývoje (u např. myšlenkových, uměleckých směrů). Jsme schopni hovořit minimálně o 2 soupeřících polárních konceptech subkultur. Tzn. že dějinami se netáhne pouze jedna nit vývoje, ale více soupeřících náhledů na realitu, subkultur, světových pojetí atd. (Polární koncepty subkultur ve vývoji euroamerické kultury (s. 1-4) in Petráň, Josef, a kol. (1995): Dějiny umělecké kultury II.1. Praha: Karolinum.)

Níže výčet jevů k **postmoderně a moderně a jejich polární subkultury** (vždy na konci odstavce tučně a kurzívou, 1. je vždy dominantní subkultura).

Postmoderna/postmodernismus (Lyotard, Welsch, Eco). Magický realismus (García Marquez, Grass). Vyspělé státy a třetí svět. Kosmonautika. Kybernetika. Kultura a masová média. Nové komunikační technologie (kabelová a satelitní televize, video, internet, e-mail, mobilní telefony). Macdonaldizace společností. Turistika. Igemakeři. Globalizace. Virtuální realita. New wave. Cyberpunk. Show business. Hudební průmysl. Kult sportovců, herců a zpěváků. Medializace a komercializace vědy, politiky a umění (Spielberg: E.T.; Eco: Jméno růže; Zemeckis: Forrest Gump). Televizní zpravodajství, seriál a přenos sportovního utkání jako paradigmatická syntéza. // **Globální a etnická kultura. Komerční a alternativní kultura.** (Dominantní subkultura je tedy globální a komerční).

vs.

Moderna. Industrializace a město. Dělnické hnutí. Politické strany. Antitradicionalismus. Útok na křesťanské hodnoty (Nietzsche). Poetizace úpadku a zla (dekadence, naturalismus). Umění jako autonomní skutečnost (symbolismus). Individualismus a nezávislost umění. Prokletí básníci. Impresionismus v malířství. Postimpresionismus a individuální koncepty výtvarného světa. Magický realismus I (H. Rousseau). Psychologický román (Dostojevskij). Moderní drama (Ibsen). Kabaret. Anarchismus. Secese. Křivka a ornament. Plakát. Užité umění. Secesní architektura. Modernismus v hudbě. Koncept prokletého básníka, psychologický román a secesní nájemní domy jako paradigmatická syntéza. // **Moderní/modernistická a měšťácká/akademická kultura.** (Dominantní subkultra je moderní/modernistická).

Heslo postmoderna/ismus dle Pavelka:

Postmoderna je podle mínění jeho teoretiků (1.) závěrečná etapa vývoje moderního umění, anebo (2.) začátek nové (dosud plně nerozvinuté) etapy v dějinách umění, která vyrůstá z pojetí kultury, poznání a světa vytvořeného **postmodernismem** jako kulturním hnutím, které se objevuje již na konci čtyřicátých let 20. stol., avšak obecněji začíná být přijímáno až od počátku sedmdesátých let.

Postmodernismus jako občas rozporné a protichůdné hnutí směřuje k novému, členitému pojetí kultury, poznání světa, a začíná se prosazovat od konce 60. let 20. st. v umění, filosofii, vědě a také v životní orientaci jednotlivců a v společenských hnutích. Vychází z poznatku, že evropská, popř. euroamerická kultura budovaná na anticko-křesťanských základech byla dosud příliš soustředěna na sebe, takže nebyla schopna a ani ochotna považovat jiné alternativní kultury (tzn. kultury jihoamerické, orientální a africké, které jsou nejednou založeny na jiných principech) za zcela rovnoprávné a rovnocenné.

Postmodernismus zpochybňuje nejen **evropocentrismus** (stavění Evropy do centra zájmu), ale samotné základy evropské kultury - **racionalismus, senzocentrismus** a **univerzalismus** (existuje tedy svět jako poznatelná skutečnost?). Postmodernismus vystupuje proti **falocentrismu** a **liberálním konceptům trhu**, tzn. skutečnosti, že hierarchizace, organizace a interpretace lidského světa se děje z mužských pozic a že vývoj společnosti se má podřizovat principům volného trhu a ekonomické společnosti.

Postmodernismus chápe svět v širokém slova smyslu jako mnohohvrstevnatý a členitý text, jako produkt lidského dorozumívání a tudíž i jako proces několikanásobného kódování a dekódování (= přepis jedné znakové soustavy nesoucí sdělení do jiné).

Cena pravdy je v její směnitelnosti na trhu historek. Autorem jedné z nich může být Newton, jiné Einstein.

Umění přestává být v postmoderní kultuře vlivem masmédií závislé na gramotnosti. Kulturní trh určuje pravidla umění i vkus těch, kteří do něj vstupují. Postmoderní dílo představuje hru autora s konzumentem a konzumenta s autorem.

/sklon k mystifikacím/ koláž/ ironický přístup k minulosti/ demytizace/ mýtizace

Postmoderna v historii dle The "Ages of Historiography" (From A Postmodern Perspective): Esterman 2009

Esterman rozděluje historiografii (historiografie = 1. historická věda jako celek, 2. dějepisectví, 3. dějiny dějepisectví, viz. <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Historiografie>) na předmoderní (do 18. st.), moderní (18. st. -30. léta 20. st.) a postmoderní (po 30. létech 20. st.). Hlavní rozdíly mezi moderní a postmoderní historiografií (zjednušeně řečeno historií) jsou v pohledu na metanarace (= velká vyprávění, tj. všezahrnující příběhy legitimizující podobu určité kultury, zavedl J. F. Lyotard v knize Postmoderní situace), když postmoderna právě tato velká vyprávění odmítá a namísto toho tvrdí, že existuje více soupeřících idejí, možností, jak interpretovat historii.

Postmoderna v sociálních vědách

Předmoderní, moderní a postmoderní pohled na realitu dle Earla Babbieho, Babbie, Earl. 2001. The Practice of Social Research. Belmont: Wadsworth Publishing Company, s. 21-24 (sociální vědec, autor učebnic pro sociální vědce)

Pre-modern view (of reality): Has guided most of human history; assumes that we see things as they **really are**.

Modern view (of reality): Assumes **different views** are legitimate.
Postmodern view (of reality): Assumes there is **no reality**-just different images from different perspectives.

Dále Babbie rozlišuje 2 typy reality dle zdroje informace:

Agreement reality: Things we know to be true b/c everyone seems to agree it is true.

Experiential reality: Things we know to be true b/c we have personally experienced them

Příklad přechodu od moderny k postmoderně

Ryze moderní vědou je sociologie ve svém klasickém stádiu. „*Dějiny klasické sociologie jsou dějinami úsilí o záchranu sociální společnosti, co se jeho tradiční formy zhroutily a přestaly společností dostatečně spolehlivě integrovat. Byl to boj za udržení sociální jinými, moderním prostředky. Již Auguste Comte usiluje o to, nahradit jedno velké vyprávění (náboženství) jiným velkým vyparávěním (pozitivismem), jež by mělo pro společnost stejně konstitutivní význam.*“ (Dějiny klasické sociologie, Jan Keller, Slon: 2005, s. 14)

Sociologie vznikla jako možný záchrance společnosti při přechodu z tradičních společností na moderní společnosti. Chtěla pomoci obrovskému množství lidí náhle vytržených ze svých tradičních způsobů života v souvislosti s probíhající průmyslovou revolucí. Zároveň je sociologie dobrým příkladem moderní vědy a také příkladem velkého vyprávění (metanarace).

Metanarace = velké vyprávění, všezahrnující příběh (klíčový termín postmoderny, zavedl Jean-François Lyotard). Příběh, který vysvětluje a obhajuje určitou kulturu. Příběh, který obhajuje důležitou část modernity, například ideu vývoje, osídenskou emancipaci, marxismus.

Jako odlišný přístup k historii, který rezignuje na modernistickou **metanaraci**, můžeme vnímat **mikrohistorický** pohled na minulost, např. stať [Sound and Meaning in the Village Bells \(The Culture of the Senses in the Nineteenth-Century French Countryside\)](#) od francouzského historika Alaina Corbina. Corbin se zajímá o malý časoprostorový výsek, když řeší mj. význam zvuku zvonů na francouzském venkově v 19. st.

Na závěr části o postmoderně/itě zamyšlení Zygmunta Baumanna o poslání filozofa a sociologa (s. 21-22, Úvahy o postmoderní době, Sociologické nakladatelství, Praha: 1995)

„Posláním filozofa i sociologa je vyslovit zamlčené, učinit zjevným, co je zraku nedostupné, zmatatelné to, co nelze uchopit nebo čeho se ruka dotknout nechce nebo na to prostě nemá čas. Jejich úkolem je nenechat udusit v zárodku žádnou z možností, jež nebývalá lidská svoboda nabízí, zabránit tomu, aby se lidské naděje rodily jako mrtvá novorozeňátka, na jejichž pohřbech budou řečnit mlčící a pasivní svědkové jejich smrti, po zuby ozbrojení dohlížitelé a zlatoústí velekněží historické, sociální, kulturní či jakékoliv jiné nutnosti. Filozofové a sociologové by měli odhalovat falešnost slibů chlácholivé jistoty a poklidného řádu, jež ve skutečnosti vidinou slibovaného osvobození vábí do totalitního vězení. Měli by se vysmívat vychloubání těch, kdo handlují s jediným patentovaným významem a kteří údajně pobývali v paláci absolutní pravdy a jedli ze stolu nejvyšší moudrosti. Měli by oddělovat zdravá zrna sebeuvědomění, jež musí být vždycky věděním o tom, že člověkem je možné být různými způsoby, od plev totalitního snění o všeobecné shodě ve jménu jediné a nedělitelné pravdy nebo hodnoty. Měli by vyvolávat neklid, nikoliv jej mírnit. Jak to ostatně hezky napsal Tadeusz Szkolut - 'rozbíjet všechny „posvátné pravdy“, demaskovat jejich represivitu a minimalizovat tak nespravedlnost vůči těm, kteří odmítají souhlasit s účastí v „jazykové hře“, kterou jim vnucuje dominující většina“.

3. C. Další témata: Jean Baudrillard a jeho práce s termíny hyperrealita a simulakrum

Jean Baudrillard (1929–2007), francouzský filosof, sociolog a publicista.

Pro teorii médií je přínosné jeho rozpracování termínů **hyperrealita** a **simulakrum** (např. v práci *Praecessio Simulacrorum*. In: Host 1996, č. 6.).

Úryvek z *Praecessio Simulacrorum* pro informaci o stylu Baudrillardova psaní: „Přetvařovat se (dissimulovat) znamená předstírat, že nemáme to, co ve skutečnosti máme. Simulovat znamená předstírat, že máme to, co nemáme. Prvé zahrnuje prezenci, druhé absenci. Ale věc je mnohem komplikovanější, protože simulovat neznamená jen prosté předstírání: „Někdo, kdo předstírá nějakou nemoc, si může jít jednoduše lehnout do postele a utvrzovat, že je nemocen. Někdo, kdo simuluje nemoc, produkuje sám v sobě některé ze symptomů.“ (Littre) Předstírání nebo dissimulace tak opouští principiální skutečností nedotčenost: rozdíl je neustále jasný, je pouze maskován: kdežto simulace ohrožuje rozdíl mezi „pravdivým“ a „falešným“, mezi „skutečným“ a „imaginárním“. Protože simulující vytváří „pravdivé“ symptomy, je nemocen, nebo nemocen není? Nelze jej objektivně chápat ani jako nemocného ani jako zdravého. Psychologie a lékařská věda potom z tohoto hlediska stojí před neodhalitelnou pravdivostí nemoci. Neboť jestliže lze jakýkoli symptom nevytvářet a jestliže ho již nelze přijmout jako přirozenostní skutečnost, potom lze každou nemoc chápat jako simulovatelnou a simulovanou a lékařská věda ztrácí svůj význam, protože dokáže léčit pouze „skutečné“ nemoci na základě jejich objektivních případů.“

Víceméně v celém textu přichází autor s dalšími různými příklady simulace, simulaker a hyperreality.

SPUSTOVÁ, Kateřina. *Simulakrum, hyperrealita a estetické kódy prezidentské volební kampaně*. Č. Bud., 2014. bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Filozofická fakulta:

„Baudrillard zavádí do problematiky simulakra řád - přesněji tři řády - stupně - simulakra: Simulakra prvního řádu jsou ta, která jsou přirozená, podřízená „přirozenému zákonu hodnoty“ (natural law of value); nacházíme je v obrazech (image), v imitacích a v padělcích (counterfeit). Simulakra druhého řádu jsou ta, která jsou „produktivní“ (productive), nacházíme je v energii, síle a její následné materializaci skrze stroje a v celém systému produkce; jsou založena na „tržním zákonu hodnoty“ (commercial law of value). Simulakra třetího řádu jsou ta, která jsou založena na informaci, na modelu, na kybernetické hře, na plné operativnosti, hyperrealitě, na zájmu naprosté kontroly - na strukturálním zákonu hodnoty (structural law of value). Výše uvedené lze vnímat jako paralelu k vývoji společnosti - nejprve společnost reflektuje bazální skutečnost, poté přichází do hry produkce a masovost, a vše završuje informace, kybernetický prostor, který se vznáší nad společností jako další realita.“